

Solhaven arbejder pædagogisk med unge, som andre opfatter som uanbringelige og uforbederlige. En præsentation af en berømt og berygtet institution.

4

Vejen tilbage til livet Af Mikkel Hvid

* Det er 1998, det er sommer, og på Hvalpsund Færgestro byder 21-årige Jimmy velkommen til receptionen, der markerer, at han netop er blevet udlært som kok på kroen.

Blandt de knapt 50 gæster ses Farsø Kommunes borgmester H.O.A. Kjeldsen, som i sin tale roser den unge koks indsats og indstilling.

H.O.A. Kjeldsen kender ikke Jimmy personligt; ligesom de andre tilstedeværende ved han dog nok om Jimmys liv til at forstå, hvor skelsættende denne dag er.

Jimmy kunne lige så godt have siddet bag tremmer.

Fem år tidligere – i 1993 – skrev aviserne meget om ham. Under overskrifter som 'Drengbande bag rå vold' fortalte de, hvordan han og en flok kammerater iført sorte pilotjakker og stramme sorte bukser overfaldt svenskere og røvede deres værdier.

Jimmy var kun godt 15 år, da han blev fanget, og han fik en ubetinget dom på 18 måneder. Efter råd fra sin socialrådgiver undlod han at anke. I stedet valgte han at afsone sin straf på Solhaven i Farsø, og det blev hans redning.

Stedet for de uanbringelige

Jimmy er ikke den eneste, som personalet på Solhaven har hjulpet videre i livet trods svære odds.

I sine 15 år har institutionen taget hånd om mere end 100 af landets mest utilpassede og uregelmæssige unge. Unge, der er smidt ud fra alle de skoler og institutioner, de har været i kontakt med; unge, der tyranniserer deres omgivelser; unge, som kommunerne for længst har opgivet at arbejde pædagogisk med; unge fra fængsler og sikrede afdelinger – det

er den slags unge, der fylder Solhavens tre huse. Men selv om de er opgivet af alt og alle, udvikler en del af dem sig positivt efter mødet med den kontante, handlingsorienterede og konsekvente pædagogik, som Solhaven er både berømt og berygtet for i pædagogiske kredse.

Du er ikke alene

Solhavens administration ligger oven på cykelforretningen i Farsø. Væggene i kontoret er pyntet med Søren Svendsens fotos fra bogen om Solhaven. På et af dem ses i forgrunden omridset af en lyshåret pige, mens fokus ligger på en ung kvinde i sort Adidas-træningsdragt. Det er den tidligere målmand på kvindelandsholdet, Helle Bjerregaard. Hun er pædagog på Solhaven, og på fotoet er hun rigtig godt gal i skralden. Overkroppen er bøjet truende ind mod pigen, som holdes fast af Helles insisterende øjne. Den venstre hånd er knyttet, mens den højre spider pigen, der kryber sammen i sin stol.

Det er et godt billede af Solhaven, mener forstanderen, Søren Virenfeldt.

»Fotoet viser, at problemerne bliver taget op, og at vi tør konfrontere børnene med det skidt, de har lavet. Det er dét, Helle gør: Hun konfronterer pigen og fortæller hende, hvad hun skulle have gjort i stedet for«.

Den kontante, ofte fysiske konfrontation med de unge er ét af Solhavens kendetegn, og en vigtig del af den pædagogiske praksis, siger Søren Virenfeldt.

»De unge, der kommer her, er vant til at styre verden med deres negative adfærd. De skaffer sig venner gennem negativ adfærd, og de styrer pædagogerne, så de får det, lige som de vil have det. Men

ikke her. Vi stopper dem, når de overskrider den usynlige streg, med det samme og hver gang. Vi lærer dem, at deres negative adfærd ikke nytter noget. De kommer ingen vegne med det«.

Det er den del af Solhavens pædagogik, som de kalder den adfærdskorrigerende. Men pædagogikken er også personinvolverende, og det er det andet aspekt i konfrontationen: Solhaven korrigerer de unges adfærd ved at gå i clinch med dem, i stedet for at straffe eller true med udelukkelse. Man kan simpelthen ikke blive smidt ud fra Solhaven, siger Søren Virenfeldt:

»Hvis én af vores unge stjæler penge fra holdkammeraterne i fodboldklubben, forbyder vi ham ikke at gå til fodbold. Vi opfatter det tværtimod som et råb om hjælp. Han har vist os, at han ikke magter at være i klubben alene, så næste gang sender vi en voksen med, der kan holde ham i hånden og vise, hvordan man opfører sig, og vi bliver ved med at holde ham i hånden, indtil han har lært, hvordan man opfører sig«.

Det er ikke konsekvenspædagogik, understreger forstanderen, men en konsekvent pædagogik:

»Hvordan i alverden skal ungerne lære at opføre sig ordentligt i almindelige sammenhænge, hvis vi udelukker dem fra det? Og hvordan skal de kunne lære noget som helst af os, hvis de bliver smidt ud? De kan ikke blive smidt ud. De kan kun få mere mandsopdækning«.

Det nytter ikke

Opdragelsen begynder, så snart den unge ankommer til institutionen i Himmerland. De første fjorten ►

► dage indlogeres han – og oftest er det en han – i Solhavens sommerhus sammen med et par ansatte. I starten sker der sjældent noget, fortæller Søren Virenfeldt. Ikke ud over at den unge praler med, hvor farlig han er, og hvor mange pædagoger og lærere han har sendt på pension.

‘Nådada! Det siger du ikke!’, mumler de ansatte li-gegyldigt, mens de fortsætter med at læse avis og drikke kaffe. Nogle gange udvikler det sig. Den unge begynder at kaste med potteplanter eller at true de ansatte, og hvis han på den måde overskrider den usynlige grænse, viser de ham, at dét vil de ikke have. De gør det helt bogstaveligt ved at bruge magtanvendelsescirkulæret lige til grænsen.

Og det er vigtigt, at den unge ved, at de voksne er parate til det, siger Søren Virenfeldt.

»Når de unge først ved, at det ikke betaler sig at prøve os af, holder de hurtigt op med det, og så kan vi bruge vores kræfter på noget andet og vigtigere«.

Firkantet pædagogik

Hvis en ung går amok, har Solhaven et beredskab, og i løbet af et par minutter står der seks-otte voksne omkring ham, voksne som ikke er bange for at tage fat.

»Så skal man have meget lyst til at slås«, siger Søren Virenfeldt, som dog understreger, at der – i betragtning af klientellet – kun sjældent er brug for den slags udtrykninger.

Det skyldes, mener han, det image, institutionen har oparbejdet. Blandt de unge cirkulerer der masser af historier om, hvor håbløst det er at lægge sig ud med de ansatte og stedets regler. Det nytter ikke noget at stikke af, for så bliver man hentet, og det er pinligt. Det nytter ikke noget at sove over, for så bliver man vækket, og det er træls. Og det nytter ikke noget at slås, for så bliver man stoppet, og det er både træls og pinligt.

Den slags problemer bliver der altså ikke brugt unødvendig tid på, siger Søren Virenfeldt, der mener, at de institutioner, der bruger tid på den slags, selv er skyld i det.

»Det er et pædagogisk skabt problem. Når de unge ved, at de få regler, vi har, ikke står til diskussion, prøver de sjældent at udfordre dem. De ved, at det ikke nytter, og så gider de ikke bruge krudt på det. Og det er måske vores fordel: Vi udtrykker os firkantet, og vi tør være firkantede«.

Pædagogisk tid til de unge

Solhaven har tre huse med plads til i alt 13 unge. Til hvert hus er der knyttet fem ansatte, som dækker perioden fra klokken 16 når de unge kommer hjem fra skole, værksted eller arbejde og til de tager af sted igen klokken otte næste morgen.

Det pædagogiske personale – der for en stor dels vedkommende er uddannet – har kun én opgave på Solhaven, fortæller Søren Virenfeldt: At være sammen med de unge.

Alt praktisk og administrativt arbejde er fjernet fra det pædagogiske personale. En madmor sørger for indkøb og madlavning. Administrationen styrer alt med løn og ferie, bil og udlæg, regnskab og budget, mens Solhavens socialrådgiver skriver alle rapporter og oplæg på baggrund af en mundtlig samtale med det pædagogiske personale, og der er afsat én dag til møder hver 14. dag. På den måde kan det pædagogiske personale hellige sig det vigtigste: Arbejdet med de unge, siger Søren Virenfeldt, som mener, at specialiseringen er den pædagogiske verdens største problem:

»Der findes institutioner for unge, som stjæler damecykler, og andre for unge, der slår kammeraterne. Det er så forfærdeligt fint og specialiseret, men det, vi har brug for, er institutioner for unge mellem 14 og 18, der har problemer. De har for-

skellige former for problemer, og nogle har større problemer end andre, men det er den samme medicin, de skal have: De skal normaliseres«.

Køreplanen skal ændres

Søren Virenfeldt ved godt, at de unge, som forlader Solhaven, kommer ud i et samfund, der kører efter andre regler og stiller anderledes krav end Farsø-institutionen:

»Det er klart. Og når vi har pillet den negative adfærd af dem og har fundet ind til den søde og intelligente dreng, som lå skjult bag den hårde skal, er han faktisk dårligere stillet, end da han kom til os. Dengang havde han sin negative adfærd, og den kunne han bruge til at få det, som han ville have det. Nu står han fuldkommen nøgen og uden redskaber til at klare livet. Men det er så vores næste opgave: At sætte ham i stand til at klare sig uden negativ adfærd«.

Den del af arbejdet finder primært sted i Solhavens udslusningshus, og midlet er det gode eksempel:

»Vi viser ham, hvor meget et godt og stabilt miljø kan give, og det gør vi ved at være gode eksempler. Vi kan ikke undgå, at der kommer en masse fristende tilbud fra hans gamle miljø, den dag han forlader os, men vi kan gøre det klart, hvad han taber ved at tage imod dem«.

Problemet er dog, at mange af Solhavens unge er socialt eller fysisk handicappede, så de ikke kan overskue konsekvenserne af deres handlinger, siger Søren Virenfeldt. Derfor forsøger Solhaven at give de unge en ny køreplan:

»Vi lærer dem, at hvis de gør sådan og sådan, så sker det og det, og så er de på den igen. De kan ikke selv gennemskue, at det er konsekvensen, men de kan godt lære, hvad de skal passe på og hvornår. Og det lærer vi dem så«.

Vejen til livet

Vejen tilbage til en normal tilværelse begynder imidlertid allerede i sommerhuset, når den unge opdager, at han ikke kan skræmme de ansatte væk. Så begynder han normalt at fortælle om sig selv og sit liv, og i det øjeblik lægger pædagogerne avisen væk og tager blokken frem. Efter et stykke tid sker der normalt det, at den unge i et glimt ser, hvor svag han i virkeligheden er, og hvordan problemerne tårner sig op omkring ham, og så snart det sker, stiller de ansatte det afgørende spørgsmål: »Hvad skal vi så stille op med det?«.

Spørgsmålet står centralt i Solhavens selvforståelse. Fordi det fokuserer på handlinger og løsninger i stedet for problemer og årsager. Fordi det stilles til den unge, der forpligtes til at komme med sit bud. Og fordi det indeholder et hjælpende eller støttende 'vi'.

»Det er jo i virkeligheden det, indslusningen i sommerhuset handler om: Vi gør dem afhængige af os. Og det behøver man ikke at tage til Himalaya eller Nordnorge for. På mange af de der intro-ture er det pædagogerne og ikke de unge, der får afprøvet deres grænser. Vores unge synes ikke det er så specielt at springe ned fra et 130 meter højt tårn med en elastik om maven, men det synes pædagogerne«, siger Søren Virenfeldt.

I løbet af de to uger i sommerhuset laver den unge en handleplan for sit videre liv. De ansatte giver positivt modspil. Hvis den unge for eksempel finder ud af, at han har brug for en uddannelse, forholder de ham alt det, han tidligere fortalte om dumme skoler og åndssvage lærere, som han har sendt på pension. Målet med den slags indvendinger er ikke at taget pippet fra den unge, siger Søren Virenfeldt:

»Naturligvis skal handleplanerne være så realistiske som muligt. Vi voksne skal ikke være bedrevi-

dende. Det afgørende er, at den unge bliver bevidst om, at det er sig selv, han slås mod.«.

Succes på flere niveauer

Solhaven har ingen undersøgelser, der viser, hvordan de unge klarer sig, når de forlader institutionen i Himmerland. Det er ikke tilladt at føre den slags statistik. Søren Virenfeldt anslår dog, at to tredjedele af dem får et væsentligt bedre liv.

Det betyder ikke nødvendigvis kone, børn, parcelhus og job som bibliotekar, siger Søren Virenfeldt:

»Succeskriteriet afhænger jo af, hvem vi har med at gøre, og for os er det ikke afgørende, at de unge ender med at leve en almindelig borgerlig tilværelse. Mange gange er det at sætte målet alt for højt. Med nogle af de unge er vi nået pædagogisk meget langt, hvis de vælger at få pension af sociale årsager og klarer sig med det ellers uden at ligge samfundet til last på anden måde. Det kan være et højt mål at stille.«.

Men så er der jo også de rigtige solskinshistorier. Historierne om virkelige rødder med massive problemer, der overrasker alt og alle og bliver eksportchauffør. Eller Jimmy, der arbejder som kok på et konferencehotel, har kæreste og egen lejlighed. ▲

Søren Virenfeldt, forstander i institutionen Solhaven i Farsø

»De unge, der kommer her, er vant til at styre verden med deres negative adfærd. De skaffer sig venner gennem negativ adfærd, og de styrer pædagogerne, så de får det, lige som de vil have det. Men ikke her. Vi stopper dem, når de overskrider den usynlige streg, med det samme og hver gang. Vi lærer dem, at deres negative adfærd ikke nytter noget. De kommer ingen vegne med det.«.